

לוח תאריכים

תאריך	כללי	יהודי
1830-1518 1794	שלטון עות'מאני באלג'יריה	הרב יהודה עייאש מפרסם את קול יהודה , ספר השו"ת השלישי בטרילוגיה שלו
1804 1805	רעב באלג'יריה	28 ביוני – "השבת השחורה": עשרות יהודים נרצחים באלג'יר פגיעות בראשי הקהילה היהודית באלג'יר
1815-1811 1827 1830	30 באפריל – "תקרית המניפה", חוסין דאי סוטר לקונסול הצרפתי 14 ביוני – צרפת כובשת את אלג'יריה 5 ביולי – הסכם הכיבוש של אלג'יריה 22 באוקטובר – צו לארגון מערכת השיפוט באלג'יריה, לרבות השיפוט היהודי	16 בנובמבר – מינוי יעקב בכרי לראש העדה היהודית 9 בינואר – צו הקובע ששני יהודים יהיו חברים במועצת העיר 21 ביוני – הקמת מועצה יהודית בת שלושה חברים לגביית מסים וחלוקתם
1832	מגפת כולרה	
1833	תחילת המרד של עבד אלקאדר נוסד בית הספר למדעי הרפואה והוא מוגבל לילדי המתיישבים הצרפתים בלבד	נובמבר – בקשה של ראשי יהדות צרפת מהממשלה להקים קונסיסטואר באלג'יריה
1834	10 ביוני – בית הספר למדעי הרפואה פותח את שעריו גם ליהודים, תורכים ומאורים ספטמבר – אלפי נספים במגפת כולרה באוראן, מסתגאנס, מספרה ומיליאנה	13 באוגוסט – צו לארגון מערכת השיפוט, הגבלת השיפוט הרבני לענייני אישות ודת 28 במרס – שאול כהן סולאל, סגן ראש העיר אלג'יר, מתמנה מתוקף תפקידו לראש העדה היהודית הרס בית הכנסת היהודי באוראן
1836		
1837		
1839 1841	31 באוקטובר – הקמת קונסיסטואר פרוטסטנטי באלג'יר	28 בפברואר – ביטול סמכותם של בתי הדין היהודיים והחלת השיפוט הצרפתי על היהודים 1 בנובמבר – פרסום דו"ח אלטרס וכהן
1842		
1844	1 בפברואר – הוקם המשד הערבי הראשון 14 באוגוסט – קרב איסלי, הבסת הסולטאן המרוקני 10 בספטמבר – סיום מלחמת צרפת-מרוקו	5 בנובמבר – פרסום פקודת סן-קלו, ובה ההחלטה להקים קונסיסטוארים יהודיים 31 בינואר – הקמת הקונסיסטואר באלג'יר 22 ביוני – הקמת הקונסיסטואר באוראן 24 בדצמבר – הקמת הקונסיסטואר בקונסטנטין
1845		
1847	21 בדצמבר – מאסרו של עבד אלקאדר וסיום המרד באלג'יריה	
1851-1849	מגפות כולרה	
1851	אוגוסט – נוסד הבנק של אלג'יריה	
1856	מפקד האוכלוסין הראשון באלג'יריה	
1857	נסללת מסילת הברזל הראשונה בין אלג'יר לבלידה	
1860-1859	מלחמת ספרד-מרוקו	יהודים מתיטואן בורחים לאוראן הקמת חברת כל ישראל חברים (כ"ח) בצרפת 14 ביולי – "סנטוס קונסולטה", מתן אזרחות אישית ליהודי אלג'יריה
1860		
1865		
1867	כ-7,000 נספים במגפת כולרה	
1868	מעל 35,000 נספים ברעב	
1870	מלחמת פרוסיה-צרפת והקמת ממשלת חירום לאומית; ביטול הממשל הצבאי באלג'יריה, חלוקתה למחוזות וסיפוחה לצרפת	אדולף כרמיה מתמנה לשר משפטים בממשלת החירום הלאומית 24 באוקטובר – פרסום צו כרמיה, הענקת אזרחות קולקטיבית ליהודי אלג'יריה פרסום צו לאמברשט, המחייב את היהודים להודיע כי נולדו באלג'יריה כדי שיוכלו ליהנות מצו כרמיה העיתון היהודי הראשון אדזירי יוצא לאור באלג'יר

תאריך	כלי	יהודי
1871	אפריל-מאי - המרד הקאבילי נגד השלטון הצרפתי	נובמבר - פגיעות ביהודים באלג'יר, במיליאנה, באוראן ובאתנה
1875		5-8 ביוני - פגיעות ביהודים בקונסטנטין
1876		פטירת הרב דוד מועטי, ראש ישיבת עץ חיים
1881	תוניסיה - כינון הפרוטקטורט הצרפתי	חוק ז'ול פרי, החלת חינוך צרפתי חובה ליהודים
1882		29 ביוני - מהומות אנטי-יהודיות באלג'יר
1884		6 ביולי - הקמת "הליגה הצרפתית באלג'יריה" למאבק בצו כרמיה
1886		פרסום הספר האנטישמי של אדואר דרומון צרפת היהודית
1887		פרסום ספרו האנטישמי של ג'ורג' מיניה אלג'יריה היהודית
1889	26 ביוני - חוק צרפתי המעניק אזרחות אוטומטית לתושבי אלג'יריה שהגיעו לגיל שמונה-עשרה, אלא אם כן הצהירו על סירובם לקבלה	
1891		העיתון בית ישראל יוצא לאור בערבית-יהודית באלג'יר
1892		העיתון שומר ישראל בערבית-יהודית יוצא לאור באוראן
1894		פרסום הספר האנטישמי של פרנסואה גורג'ו ההשתלטות היהודית באלג'יריה
1895		מרקו ברוך מגיע לאלג'יריה ומבשר את ראשית הציונות שם
1897		הסופר סעדיה לוי מפרסם את הרומן רב , הרומן היהודי הראשון בשפה הצרפתית
1899-1897		מאי - גל אנטישמי חדש, בעיקר באוראן ומסתגאנם
1906	מפקד אוכלוסין באלג'יריה	המשבר האנטי-יהודי, התפרצות אנטישמיות באלג'יריה
1908	פטירתו של מוחמד בן עלי ספינג'ה, מגדולי המוסיקאים באלג'יריה	
1912	מרוקו - כינון הפרוטקטורט הצרפתי	העיתון אלחכמה בערבית-יהודית יוצא לאור
1913	האמיר כ'אלד מקים את תנועת הנוער האלג'ירית	
1915	7 בנובמבר - אלבר קאמי נולד	הקמת "הוועד היהודי האלג'ירי למחקרים חברתיים"
1917		העיתון קול ישראל בצרפתית יוצא לאור
1918		חנוכת בית הכנסת היהודי הגדול באוראן
1919		פטירתו של הרב חיים בליח, מייסד "אגודת חובבי העברית"
1921		בתלמסאן
1922		תקריות בין יהודים לאירופאים בקונסטנטין
1926	הקמת "הכוכב הצפון אפריקני"	
1928	פטירתו של אדמונד-נתן יאפיל, מתעד המוסיקה האנדלוסית באלג'יריה	הרב יצחק מרעלי מפרסם את עת מלחמה ועת שלום
1929		15 ביולי - ז'אק דרידה, פילוסוף ואבי זרם הדה-קונסטרוקציה, נולד באלביאר
1930		3-5 באוגוסט - פוגרום ביהודי קונסטנטין
1934		בולטין בצרפתית "של הפדרציה של הקהילות היהודיות באלג'יריה" יוצא לאור
1937	הקמת "מפלגת העם האלג'ירי"	
1940	קונגרס מוסלמי של כלל הכוחות הפוליטיים באלג'יריה	7 באוקטובר - ביטול צו כרמיה
1941	17 ביוני - כניעת צרפת לגרמניה	אוקטובר - תחילת ההתארגנות של המחתרת היהודית
		2 ביוני - תקנון היהודים, קביעת מעמד היהודים
		6 ביוני - חוק האוסר על היהודים להחזיק בנשק ולסחור באבק שרפה
		22 ביולי - צווים בעניין רכוש היהודים
		23 באוגוסט - נומרוס קלאוזוס בחינוך
		21 בנובמבר - צווים בעניין הרכוש היהודי
		29 בנובמבר - צו האוסר על המיילדות היהודיות לעבוד בבתי חולים
		השחיין היהודי אלפרד נקאש קובע שיא עולם בשחייה 200 מטר

תאריך	כלי	יהודי
1942	24 בדצמבר - רצח פרנסואה דארלן אלבר קאמי מפרסם את הזר ואת המיתוס של סזיפוס	31 במרס - הקמת מועצה יהודית "איגוד כללי של יהודי אלג'יריה"
1943	14 במרס - ביטול חוקי הגזע באלג'יריה 30 במאי - דה גול מקבל את השליטה באלג'יריה	8 בנובמבר - "מבצע לפיד", נחיתת בעלות הברית באלג'יריה ומרוקו בסיוע המחותרת היהודית 28 בינואר - ביטול הצווים להחרמת הרכוש היהודי
1945 1946	17-8 במאי - מאורעות מאי בסטיף ובקונסטנטין הקמת "התנועה לניצחון החירויות הדמוקרטיות"	20 באוקטובר - ביטול הצו שביטל את צו כרמיה
1947		הקמת "פדרציית הקהילות היהודיות באלג'יריה" ייסוד בית ספר רבני באלג'יריה 17 בפברואר - 13 במרס - קורס מפקדי ההגנה הראשון באלג'יריה
1948	העיתון <i>Information</i> בצרפתית יוצא לאור	מאי - הפלגת ספינת המעפילים "יהודה הלוי" יולי - הפלגת ספינת המעפילים "שיבת ציון" נובמבר - הפלגת ספינת המעפילים "הפורצים" הקמת תנועת "גורדוניה" באלג'יריה
1949 1954 1952	1 בנובמבר - תחילתה של מלחמת אלג'יריה פרנץ פאנון, העובד באלג'יריה, מפרסם את עור שחור, מסכות לבנות	5 בנובמבר - הפילוסוף ברנר הנרי לוי נולד בבני סאף הקמת תנועת "בני עקיבא" באלג'יריה
1955 1957	20 באוגוסט - התקוממות הכפריים מאי - פיגוע בקזינו של אלג'יר, עשרות הרוגים, ובהם יהודים אלבר קאמי זוכה בפרס נובל לספרות על ספרו הדבר	ינואר - שבעה יהודים נהרגים בנדרומה מרס - רצח הרב יעקב שוקרון, הרב של מדאה אוגוסט - פגיעה ביהודי דוד שיש באלג'יר
1958		ינואר - היעלמותם של רפאל בן גרא ויעקב חסן מרס - רימון רסס הושלך לבית הכנסת בבוגרי פטירתו של הרב מוריס אייזנבט
1959	16 בספטמבר - נאום דה גול על בחירות בקשר לעתידה של אלג'יריה	ספטמבר - ערב יום כיפור, רימון הושלך לבית הכנסת של בו סעאדה והרג את נכדת הרב
1960 1961		הרב פרג' חלימי מפרסם את ספרו לא אמות כי אחיה 22 ביוני - רצח שיד' ריימונד ליריס בקונסטנטין
1962	9-28 באוגוסט - כינוס המועצה הלאומית של המהפכה האלג'ירית בלוב 18 במרס - הסכמי אוויאן 1 ביולי - משאל עם בעניין עצמאות אלג'יריה 5 ביולי - עצמאות אלג'יריה 12 בספטמבר - בחירות למועצה המחוקקת הראשונה 25 בספטמבר - הכרזת העצמאות של אלג'יריה	יהודי אלג'יריה מהגרים ברובם לצרפת יחד עם המהגרים הצרפתים
1963 1968 1976 1978-1979 1979 1992	15 בספטמבר - אחמד בן בלה נבחר לנשיא המדינה 1 בפברואר - אחרוני החיילים הצרפתים עוזבים את אלג'יר הווארי בומדיין נבחר לנשיא ריאח ביטאט נשיא אלג'יריה (עד פברואר 1979) פברואר - שאד'לי בן ג'דיד נבחר לנשיא 11 בינואר - בחירת הנשיא מוחמד בוצ'יאף 29 ביוני - רצח הנשיא מוחמד בוצ'יאף	
1994-1992 1999-1994 1999 - היום	עלי חסין כאפי מכהן כנשיא אלימין זרואל מכהן כנשיא עבדל אלעזיז בוטפליקה מכהן כנשיא	

ביבליוגרפיה

- יהודי אלג'יריה במאבק הלאומי = *Les juifs d'Algérie dans le combat pour l'indépendance nationale*, Décembre 1958
 K. Kateb, *Européens*, = מקומיים ויהודים, מאת, אירופאים, K. Kateb, *Européens*, = מקומיים ויהודים, מאת, אירופאים, "indigènes" et Juifs en Algérie (1830-1962), Paris 2001
 כהן, הפעילות הציונית = ד' כהן, "הפעילות הציונית בחברה הקולוניאלית של צפון אפריקה בין שתי מלחמות העולם (1919-1939)", **שורשים במזרח** ב (1989), עמ' 213-276.
 כהן, מגויסים = ד' כהן, "מגויסים יהודים מאלג'יריה בשנות 1875-1878: היבטים כלכליים וחברתיים", **פעמים** 15, (1983), עמ' 96-111.
 כהן, רפורמיזם = ד' כהן, "מסורת או מודרניות: הרפורמיזם של כ"ח בתלמודי תורה באלג'יריה (1920-1939)", **מקדם ומים** ו (תשנ"ה), עמ' 105-134.
 כהן אלורו = י' כהן אלורו, "בית"ר אלג'יריה", בתוך: **פרקים בתולדות בית"ר צפון אפריקה**.
 לסקר, יהודי המגרב = מ"מ לסקר, **יהודי המגרב בצל וישי וצלב הקרס**, תל-אביב 1992.
 א' שמלה, פעילות המוסד = א' שמלה, פעילות המוסד בארצות המגרב בשנים 1955-1961, עבודת דוקטור, אוניברסיטת חיפה, 2007.
 שנער, יחסי יהודים ומוסלמים = פ' שנער, "יחסי יהודים ומוסלמים במגרב בן זמננו בראי המחקר והספרות", **פעמים** 4 (1980), עמ' 4-37.
- ארכיונים**
 אמתעי" = הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי
 אצ"מ = ארכיון ציוני מרכזי
 ג"מ = גנזך המדינה
- ספרים ומאמרים**
 א"ק אואט, "גזירות החינוך נגד היהודים באלג'יריה (1940-1943)", **שורשים במזרח** א (תשמ"ו), עמ' 121-144.
 מ' אורפלי, "התכתבות בדבר התכנית לגירוש היהודים מאוראן (1666-1669)", **ממזרח וממערב** ו (תשנ"ה), עמ' 33-73.
 --, "מזכרת יוחסין לבית קאנסינו מאוראן", **אסופות ב** (תשמ"ח), עמ' שמה-שנח.
 מ' אידל, **ספר צפנת פענח לר' יוסף בן משה אלשקר**, ירושלים תשנ"א.
 ר' איון, "ההתאזרחות הקולקטיבית של יהודי אלג'יריה וההתקוממות המוסלמית ב-1871", **שורשים במזרח** א (תשמ"ו), עמ' 11-35.
- רשימת הקיצורים**
 אביטבול, הפעילות הציונית = מ' אביטבול, "הפעילות הציונית בצפון-אפריקה עד סוף מלחמת העולם השנייה", **פעמים** 2 (תשל"ט), עמ' 65-91.
 אביטבול, יהודי צפון-אפריקה = יהודי צפון-אפריקה במלחמת העולם השנייה, ירושלים תשמ"ו.
 אביטבול, מכרמיה לפטן = מ' אביטבול, **מכרמיה לפטן: אנטישמיות באלג'יריה הקולוניאלית (1870-1940)**, ירושלים תשנ"ד.
 אטינגר, תולדות היהודים = ש' אטינגר (עורך), **תולדות היהודים בארצות האסלאם**, חלק שני, מאמצע המאה התשע-עשרה עד אמצע המאה העשרים, ירושלים תשמ"ו.
 אייזנבת, יהודי צפון אפריקה = M. Eisenbeth, *Les Juifs d'Afrique du Nord: Démographie et onomastique*, Alger 1936
 אלוש-בניון, זיכרונות וזהויות = J. Allouche-Benayoun et D. Bensimon, *Les Juifs d'Algérie: Mémoires et Identités plurielles* Paris, 1998
 אלמליח, הרב יצחק מרעלי = א' אלמליח, "שריד משוררי ספרד באלג'יריה: הרב יצחק מרעלי", בתוך: **חמדת ישראל: קובץ לזכרו של ר' חיים חזקיהו מדיני**, ירושלים תש"ו, עמ' 43-85.
 אנסקי, יהודי אלג'יריה = מ' אנסקי, **יהודי אלג'יריה מצו כרמיה עד השחרור**, ירושלים תשכ"ג.
 בן חיים, ההעפלה = א' בן חיים, "ההעפלה מצפון אפריקה: שלוש האוניות, 1947", **שורשים במזרח** א (תשמ"ו), עמ' 241-320.
 בנסימון ודלה-פרגולה, האוכלוסייה היהודית = D. Bensimon, =
 S. Della Pergola. *La population juive de France: Socio-démographie et identité*, Jerusalem, Paris, 1984, pp. 47-57
 בת יאור, הד'מים = בת יאור, **הד'מים בני חסות**, ירושלים 1986.
 חזן, השירה העברית = א' חזן, **השירה העברית בצפון אפריקה**, ירושלים תשנ"ה.
 טייב וטפיה, דיוקן קהילה = J. Taïeb & C. Tapia, "Portrait d'une communauté", *Les Nouveaux Cahiers* 29, Eté. (1979), pp. 49-62
 טימסיט, אלג'יריה = D. Timsit, *Algérie: Récit anachronique*, Paris 1999

ש' בכאש, "אלג'יריה", **המגיד** (תרמ"ד), עמ' 247; (תרמ"ה), עמ' 278, 288; (תרמ"ו), עמ' 157, 206.

א' בן חיים, "מבצע 'זבו': אלג'יריה 1947-1948", **שורשים במזרח** ג (1991), עמ' 213-231.

מ' בן-יאיר, "דו"ח מאלג'יריה", **דפי עלייה** 46 (אב תשכ"ב), עמ' 11-15.

--, "החינוך היהודי באלג'יר", **החינוך** לא (תשי"ט), עמ' 337-334.

א' בן סעדון, **בחינות ספרותיות ביצירתו הפיוטית של רבי שמעון בן צמח דוראן (הרשב"ץ): מבוא ומהדורה מדעית**, רמת-גן תשס"ג.

מ' בניהו, "איגרות ירושלים: מפנקסיה של משפחת קנשינו בוהראן", **אסופות** ח (תשנ"ד), עמ' רסג-רצה.

--, "שלוחיה של צפת בזמן שקיעתה", **אוצר יהודי ספרד** ב (תשי"ט), עמ' 80-81.

מ' בר-אשר, "המרכיב העברי בערבית של יהודי אלג'יריה (קהילת תלמסאן ועין תימושנת)", בתוך: ח' בן-שמאי (עורך), **חקרי עבר וערב: מוגשים ליהושע בלאו**, תל-אביב תשנ"ג, עמ' 136-191.

--, "פירוש ההושענות לרשב"ץ", בתוך: מ' הלצר ומ' מלול (עורכים), **תשורות לאבישור: מחקרים במקרא מוקדשים לפרופ' יצחק אבישור**, תל-אביב תשס"ד, עמ' 157-168.

ש' בר-אשר, "חקר האנטישמיות המודרנית ושנאת ישראל באלג'יריה בסוף המאה ה-19", בתוך: ש' אלמוג ואחרים (עורכים), **בין ישראל לאומות: קובץ מאמרים שי לש' אטינגר**, ירושלים תשמ"ח, עמ' 277-285.

ת' ברגמן, **כמראה לטושה**, תל-אביב תשנ"ו.

י' גאלדמאן, "[היהודים ב]אלג'יר, אוראן, תלמסאן", **המליץ** ל (תר"ף), 40, עמ' 5-6; 60, עמ' 7; 106, עמ' 3; **הצפירה** יז (תר"ף), עמ' 157, 264, 280, 443.

ד' גארדאן, "היהודים בטוגורט במדבר אפריקה", **המגיד** ט, 48 (תרכ"ו), עמ' 382-383.

א' גוזלאן, "העתונות היהודית באלג'יריה", **מחברת** א, י-יב (כסלו-טבת תשי"ג), עמ' 92, 100.

נ"מ גלבר, "חוק כרמיה", **גשר** א, 4-5 (קיץ 1955), עמ' 39-46.

גנאסיה, מילון = י' גנאסיה, **מילון תלת-לשוני צרפתי-עברי-ערבי**, קונסטנטין תר"צ.

נ' דהאן, "פיוט מצפון-אפריקה על הצלת יהודי ווהראן", **מעלות** 5 (ניסן תשל"ח), עמ' 20-22.

נ' דויטש, "יהודי אלג'יריה בערי השדה של צרפת בשלהי 1963", **בתפוצות הגולה** ו, 3-4 (30-31) (חורף תשכ"ה), עמ' 192-220.

ד' דונת, "יהדות צרפת ויהודי אלג'יריה", **בתפוצות הגולה** ה, 2 (25) (קיץ תשכ"ג), עמ' 75-81.

נ' אילתי, "יציאת יהודי אלג'יריה ותרומתה ליהדות צרפת", **גוילין** כ (ה' במרחשוון תשכ"ה), עמ' 56-60.

מ' אליאב, "שתי שליחויות חינוכיות", **נתיבות** 14 (תשל"ז), עמ' 3-27.

א' אלמאליח, "הישוב היהודי באלג'יריה", **מחניים** קיט (אב תשכ"ח), עמ' קב-קיג.

--, "הסופרת המספרת עליסה ראיס", **מחברת** יא, 97-100 (תשרי-כסלו תשכ"ב), עמ' 26-32.

--, "הקדושים אשר באלג'יריה, הקדוש של תלמסאן", **עדות** ב, ג-ד (ניסן-תמוז תש"ז), עמ' 201-221.

--, "הראש"ל הרה"ג יעקב משה עייאש", **סיני** כד, מט (תשכ"א), עמ' רלד-רמט.

--, "חוגו של עיתון יהודי באלג'יריה", **הד המזרח** ד, מ (י"ד באדר א תש"ו), עמ' 8.

--, "יהדות אלג'יריה מתעוררת לתחייה", **הד המזרח** ו, י (י"ג בטבת תש"ט), עמ' 11.

--, "מי כמוך' לפורים של ווהראן", **הד המזרח** ו, יט (ט"ו באדר תש"ט), עמ' 8-9.

--, "משפט מרעיש של אנטישמי באלג'יריה", **הד המזרח** ד, מט-נ (ערב פסח תש"ו), עמ' 10.

--, "נר מדע שכבה (שנה לפטירתו של הפילוסוף רימונד בנישו באלג'יר)", **מחברת** ו, 54-56 (כסלו תשי"ז), עמ' 16-19.

--, "תבוסת היהודים בבחירות באוראן ובאלג'יריה", **מזרח ומערב** ב (תרפ"ח-תרפ"ט), עמ' 77-78.

א' אלמאליח וי"א עבאדי, **ר' יוסף אליהו שלוש ז"ל: ספר זיכרון במלאת שנה לפטירתו**, ירושלים תרצ"ה.

א' אלמוג, "תעלומה באלג'יריה", **במחנה**, י"א בניסן תשל"א, עמ' 12-13, 28.

א' אלנקוא, **שער כבוד ה'**, תוניס תרס"ב.

ס' אסלנוב, "היבטים לשוניים וספרותיים בתרגום המקרא מאת אנדרה שוראקי", בתוך: זאב הרווי ואחרים (עורכים), **ציון וציונות בקרב יהודי ספרד והמזרח**, ירושלים תשס"ב, עמ' 531-538.

מ' ארגוב, "בעקבות הוויכוח על יהדות אלג'יר", **גשר** ז, 26 (תשכ"א), עמ' 61-70.

י' אריאל, "מיסמך בלתי ידוע על הפרעות בקונסטנטין [אלג'יר] (5-3 אוגוסט 1934)", **ילקוט מורשת** ב, ג (כסלו תשכ"ה), עמ' 139-151.

ד' אשכנזי, "לתולדות היהודים בוהראן", **מחברת** א (תשי"ב), ד-ה, עמ' 38; ו-ז, עמ' 58; ח-ט, עמ' 74; י-יב (תשי"ג), עמ' 90.

--, "על 'הקדוש מתלמסאן'", **עדות** ג, ג-ד (תש"ח), עמ' 105-106.

- , "קהילת אלג'יר וחכמיה במאות הט"ז והי"ז: תולדות מחברי ה'חוט המשולש', "בר-אילן יד-טו (תשל"ז), עמ' 139-159.
- א"מ ועקנין, "רבי יעקב מרעלי זצ"ל מרבני אלג'יר לפני מאתיים שנה", **אור המערב** ב, ז (טבת-שבט תשנ"א), עמ' 11-18.
- ש' זאוי, **מפאריס לירושלים**, ירושלים תשמ"ד.
- א' זדרבאום, "תמונה לנגד עיני [על יהודי מיליאנה]", **המליץ א**, 23 (ג' בניסן תרכ"א), טורים 405-409.
- צ' זוהר, "ההלכה בשפה דתית לא פונדמנטליסטית: הרב יוסף משאש ופרשת קצבי תלמסאן", בתוך: "א שגיא ונ' אילן (עורכים), **תרבות יהודית בעין הסערה: ספר יובל למלאת שבעים שנה ליוסף אחיטוב**, עין צורים תשס"ב, עמ' 569-591.
- א' חזן, "חמישה שירי חול למנדיל בן אברהם אביזמרה", **פרקי שירה** ג (2003), עמ' 133-145.
- , "פועלו הספרותי של רבי יצחק מרעלי ותכניתו לכינוס השירה והפיוט באלג'יריה", **פעמים** 91 (אביב תשס"ב), עמ' 65-78.
- , "ציור היונה בשיר לא נודע למנדיל אביזמרה מאלג'יר", **תעודה** יט (תשס"ג), עמ' 157-168.
- , "שמונה פיוטי רשות חדשים למנדיל אביזמרה", **פרקי שירה** ב (תשנ"ט), עמ' 105-116.
- , "תחינות הרשב"ץ לימי שני וחמישי", **מסורת הפיוט** ב (תש"ס), עמ' 111-117.
- ד' טואיטו, "על קהילת והראן (אלג'יריה) ורבניה", בתוך: ח"ז הירשברג (עורך), **זכור לאברהם**, ירושלים תשנ"ז-תשנ"ח, עמ' קלח-קמד.
- י"מ טולידאנו, "אגרת מאלג'יר משנת תע"ו על אודות שמעון ואברהם אביו גרים שהיו בגויותם מגדולי הממשלה בגרמניה", **מזרח ומערב** ד (תר"ץ), עמ' 40.
- , "[אגרת מאלג'יר לפאס]", **מזרח ומערב** ד (תר"ץ), עמ' 42-43.
- , "שטר שותפות ר' נפתלי בוג'נאח", בתוך: י"מ טולידאנו, **אוצר גנזים**, ירושלים תש"ך, עמ' 134-135.
- ד' טיגר, "גלגוליו של צו-כרמיה", **תפוצות ישראל** יב, א (אדר תשל"ד), עמ' 76-84.
- ז' טייב וק' טפיה, "יהודי אלג'יריה: מן המגרב למערב אירופה", **תפוצות ישראל** יב, א (אדר תשל"ד), עמ' 70-75.
- ק' טפיה, "היהודי האלג'ירי בצרפת בשנת 1965", **בתפוצות הגולה** ז, 2 (33) (קיץ תשכ"ה), עמ' 95-101.
- מ' טרום ונ' טרום, "בגלות אלג'יריה שנעקרה ממקומה", בתוך: ל' דרור וי' רוזנצווייג (עורכים), **ספר השומר הצעיר**, ג, מרחביה 1964, עמ' 506-511.
- א' דורון, "נקמת דם באלג'יר", **מערב סופשבוע**, ח' בסיון תשמ"ג, עמ' 10-11, 60.
- , "תעלומת הישראלים בהרי האטלס", **מערב סופשבוע**, ט"ז באייר תשמ"ג, עמ' 6-9, 44.
- ל' דירוא, "הפרולוטאריאון היהודי באלג'יריה [בשנת 1899]", **בדרך** ג, א (כסלו תשל"א), עמ' 84-96.
- ל' האקט, "כ-4,000 יהודים נותרו באלג'יריה", **חרות**, ה בתשרי תשכ"ה, עמ' 5.
- א' הטל, **הגדת אלג'יר: פקסימילי של ההגדה הראשונה שנדפסה בצפון-אפריקה, אלג'יר תרט"ו**, ירושלים תשל"ה.
- , "הדפוס העברי בוהראן", **אסופת קרית ספר**, מוסף לכרך סח (תשנ"ח), עמ' 85-92.
- , "העיתון היהודי הראשון במגרב *L'Israélite Algérien* (אדזירי) 1870", **פעמים** 17 (תשמ"ד), עמ' 88-95.
- , "ספרי רבי שלום בכ'אש: איש השכלה, מדפיס ומו"ס באלג'יר", **עלי ספר** ב (שבט תשל"ו), עמ' 219-228.
- א' הטל ונ' הראש, "הדפוס העברי באלג'יר", **קריית ספר** סא (תשמ"ו-תשמ"ז), עמ' 561-572.
- מ' הקסטר, "העדה היהודית באלג'יר ומקומה במערכת השלטון התורכי", **ספונות** ב, יז [סדרה חדשה] (תשמ"ג), עמ' 133-163.
- , קבוצות עדתיות ומקצועיות באלג'יר במאות ה-18 וה-19, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשל"ט.
- מ' וינשטיין, **החברה היהודית באלג'יריה במאה הט"ו ע"פ ספרי שו"ת**, רמת-גן
- , הקהילות היהודיות באלג'יר בין השנים 1300-1830, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן, תשל"ה.
- , "המשבר הרוחני והחברתי בקהילת אלג'יר במאה הי"ח ובראשית המאה הי"ט", בתוך: מ' אביטבול (עורך), **יהדות צפון-אפריקה במאות י"ט, כ': עיונים בתולדותיה, בתרבותה ובחברתה**, ירושלים תש"ם, עמ' נב-סג.
- , "הקשרים בין יהודי אלג'יריה ובין ארץ-ישראל משנת קנ"א (1391) עד לכיבוש הצרפתי (1830)", בתוך: ח"ז הירשברג (עורך), **ותיקין: מחקרים בתולדות הישוב**, ירושלים תשל"ה, עמ' 9-23.
- , "הרציפות ההיסטורית של הקהילות היהודיות באלג'יריה", **ממזרח וממערב** א (תשל"ד), עמ' 37-57.
- , "חכמי קהילת אלג'יר במאות הט"ז והי"ז: חלק ב", בתוך: מ' עמאר (עורך), **קו-לקו: קובץ מחקרים על יהדות המגרב מוקדש לזכרו של שאול זיו (אג'ייני)**, ירושלים תשמ"ג, עמ' 49-33.

ע' סיון, "שנאת-יהודים באלג'יריה כתולדה של מצב קולוניאלי", **פעמים** 2 (קיץ תשל"ט), עמ' 92-108.

ש' סיראט, "עומר השכחה' ומשפחת גבישון", **הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות: תקצירי ההרצאות – תולדות ישראל בימי הביניים ובעת החדשה**, ירושלים כה בתמוז - ג באב תשכ"ה, עמ' 33.

נ' שלושץ, **זיה אל כהינה מלכת אפריקה: פרק מתולדות בני ישראל הנדחים בערבות "היבשת השחורה"**, תל-אביב 1933.

--, "[שבועות] בנאות מדבר", בתוך: י"ט לוינסקי (עורך), **ספר המועדים**, ג, תל-אביב תשט"ז, עמ' 221-222.

ח' סעדון, **העליות הגדולות מארצות האסלאם: דפי מידע ומבחר מקורות – אלג'יריה**, ירושלים תשנ"ח.

א' סרוסי וא' קרסנטי, "לחקר המוסיקה הליטורגית של יהודי אלג'יריה", **פעמים** 91 (אביב תשס"ב), עמ' 31-50.

מ' עמאר, "העיר תלמסאן, הקהילה היהודית, חכמיה ויצירותיהם", בתוך: מ' עמאר, **ספר דבר יוסף לר' יוסף בה"ר משה אלאשקר**, לוד תשנ"ז, עמ' 5-36.

נ' עמינח, **ר' יוסף ששפורטש: חכם ודיין במלכות תלמסאן וספר תשובותיו**, תל-אביב 1994.

--, "אלג'יר עיר ההוראה בימי הריב"ש והרשב"ץ (במאה החמש עשרה)", **סיני** קלד (ניסן-אלול תשס"ד), עמ' צב-קלג.

--, "הפולמוס בין הרשב"ש והחכם ר' משה שניאור מבגיאה", **סיני** ס, קיט (תשרי-חשוון תשנ"ז), עמ' עו-צג.

--, "קהל תַּנְס וּחכמיו", **ספונות** ז, כב [סדרה חדשה] (תשנ"ט), עמ' 49-82.

ג' עמיפז-זילבר, **מחתרת יהודית באלג'יריה: 1940-1942**, תל-אביב תשמ"ג.

א"מ פינגרהוט הלוי, **שאלות ותשובות**, ירושלים תשכ"ד.
י' פינקרפלד, **בתי הכנסת באפריקה הצפונית**, ירושלים, תשל"ד.

ק' פליישר, "עדות חיה מפי עולה צעיר ששהה 16 חודשים במחנה עינויים וישאי [באלג'יריה]", **דבר**, כ"א באדר תש"ד, עמ' 2.

ר' פלסר, "אלטאראס מבקש ליישב 30,000 יהודים מרוסיה באלג'יריה", **עת-מול** כב, 3 (131) (אדר ב תשנ"ז), עמ' 18-19.

--, "הסדרת תשלום תרומות בקהילת תלמסאן, 1791", **על ספרים ואנשים** 8 (אדר תשנ"ז), עמ' 19.

י"מ פרטוש, "סדר התפילות לפי מנהג יהודי גרדאיא (אלג'יריה)", **תגים** א (חורף תשכ"ט), עמ' 70-74; ב (תשל"א), עמ' 103-105.

נ' פריד, "מנהגים לא ידועים בתפלה: קידוש על הכוס לפדיון הבן, מנהג אלג'יר", **ישורון** ג (תשנ"ז), עמ' תרה-תרט.

א' טרטקובר, "הפרשה של יהודי אלג'יר: משמעותה הלאומית והחברתית", **בצרון** כה, מט (שבת-אדר תשכ"ד), עמ' 129-140, 168.

--, "על גורלם של יהודי אלג'יר", **הפועל הצעיר**, י' בכסלו תשכ"א, עמ' 14-15.

ד' כהן, "ההשלכות של המהפכה הצרפתית על יהודי אלג'יריה במאה הי"ט", **שורשים במזרח** ד (1998), עמ' 91-103.

--, "הוועד היהודי האלג'יראי למחקרים חברתיים מול האנטישמיות באלג'יריה (1936-1939): עיון בפנקס הוועד", **פעמים** 91 (אביב תשס"ב), עמ' 79-104.

י' כהן, "ממנהגי יהדות אלג'יר", בתוך: **מנחה לאברהם: ספר יובל לאברהם אלמאליח**, ירושלים תשי"ט, עמ' 183-185.

א' כספי, "הגנראל ז'ירו והיהודים (מינואר עד יוני 1943)", **ילקוט מורשת** יא (כסלו תש"ל), עמ' 143-156.

י' כרוז, **האיש בעל שני הכובעים: זכרונותיו של בכיר במוסד**, ישראל תשס"ב.

ז' לאזארוס, "למצבם של יהודי אלג'יריה", **גשר** ז, 26 (תשכ"א), עמ' 71-76.

א' לוינסון, "פסח במדבר סהרה (מזב)", בתוך: י"ט לוינסקי (עורך), **ספר המועדים**, ב, תל-אביב תשט"ז, עמ' 398-400.

מ' לסקר, "ה'מוסד' והדוקים המוסלמי-היהודי באלג'יריה הקולוניאלית: פרשת קונסטנטין 12-13 במאי 1956",

פעמים 75 (אביב תשנ"ח), עמ' 129-143.

י' לשצ'ינסקי, "על יהודי אלג'יר: עובדות ומספרים", **בתפוצות הגולה** ג, 1 (16) (סיוון תשכ"א), עמ' 37-38.

א' מוסקט, "יהודים כובשים את אלג'יר (8 בנובמבר 1942)", **משואה** ג (תשל"ה), עמ' 57-63.

י' מועלם, "בין מדיניות-חוץ ישראלית ובין מדיניות-חוץ יהודית: יציאת יהודי אלג'יריה בשנים 1958-1962", בתוך:

מ' אורפלי וא' חזן (עורכים), **התחדשות ומסורת יצירה, הנהגה ותהליכי תרבות ביהדות צפון-אפריקה**, ירושלים תשס"ה, עמ' 229-244.

א' מנדל, "היהודים האלג'ירים בצרפת", **בתפוצות הגולה** ז, 4 (35) (חורף תשכ"ו), עמ' 102-108.

--, "הגאון והמקובל האלהי הרב דוד הכהן סקלי", בתוך: **ספר קרן לדוד: לר' דוד כהן סקלי**, ירושלים תשנ"ד, עמ' 6-11.

א' מרציאנו, **ספר מלכי ישורון: תולדות החכמים וראשי עם קודש זצ"ל מאלג'יריה מימות רבותינו הגאונים ז"ל ועד**

דורנו ורשימת חיבוריהם שראו אור בדפוס, כולל "שבחי חכמי אלג'יריה" זיע"א, ירושלים תש"ס.

י' סדן, "'אלף לילה ולילה' בערבית-יהודית, נוסח אוראן", **פעמים** 17 (תשמ"ד), עמ' 76-87.

- תל-אביב תשנ"א.
- י"א שלוש, **פרשת חיי: 1870-1930**, תל-אביב תרצ"א.
- מ' שמואל, "לעתידים של יהודי אלג'יריה: הפ.ל.ג. והאו.א.אס. עשו יד אחת בהרג יהודים", **דפי עלייה** 45 (אדר ב תשכ"ב), עמ' 16-18.
- א' שמויי, "יציאת אלג'יריה, כעבור עשור ויותר", **תפוצות ישראל** יב, א (אדר תשל"ד), עמ' 85-97.
- אליהו שמעוני, **יהודי אלג'יריה**, תל-אביב 1976.
- י' שרביט, **החינוך היהודי בקונסטנטין (אלג'יריה) בעידן של תמורות 1837-1939**, ירושלים תש"ן.
- , **יהודי אלג'יריה בעידן הצרפתי**, תל-אביב 2010.
- , **מארץ האיים לארץ ישראל: יהודי אלג'יריה ומדינת ישראל תש"ח-תשנ"ח**, תשס"ב.
- , "הרב חיים בלייח (1832-1919) רבה של תלמסאן וחכמי ארץ ישראל", **מהות** כה (תשס"ג), עמ' 163-174.
- , "הרב יוסף גנאסיא: דיוקנו של מנהיג רוחני באלג'יריה הצרפתית (1879-1962)", בתוך: מ' אורפלי וא' חזן (עורכים), **התחדשות ומסורת יצירה, הנהגה ותהליכי תרבות ביהדות צפון-אפריקה**, ירושלים תשס"ה, עמ' 89-96.
- , "מורשתו התרבותית של הרב יהודה לאון אשכנזי ('מניטו')", **פעמים** 91 (אביב תשס"ב), עמ' 105-122.
- , "קהילת יהודי אלג'יריה ומדינת ישראל, תש"ח-תשנ"ח (1948-1998)", בתוך: א' מזרחי וא' בן דוד (עורכים), **עדות: עדות לישראל**, ירושלים תשס"א, עמ' 53-105.
- ע' תירוש-בקר, השוואת לשונות התרגום של הגדת אלג'יר והגדת בגדאד, עבודת גמר לתואר שני, ירושלים 1985.
- , פונולוגיה ופרקים במורפולוגיה של תרגום לספר תהלים בערבית-יהודית מקונסטנטין (אלג'יריה), עבודה סמינריונית, ירושלים תשמ"ח.
- , "סוגיות לשוניות מן הערבית היהודית של קונסטנטין", **מסורות** ג-ד (תשמ"ט), עמ' 285-312.
- , "לשאלת אחדות הלשון בשרח של יהודי קונסטנטין", בתוך: **דברי הקונגרס העולמי העשירי למדעי היהדות**, חטיבה ד, א, ירושלים תש"ן, עמ' 197-204.
- י' תשבי, "אגרות ר' יעקב ששפורטש נגד פרנסי ליוורנו משנת תמ"א", **קבץ על יד** ד, יד [סדרה חדשה] (תש"ו), עמ' קמג-קס.
- א' צבאן, "אכילת חגבים בג'רדאיה (אלג'יריה)", בתוך: ז' עמר (עורך), **הארבה ואכילתו במסורת ישראל**, רמת-גן תשנ"ט, עמ' 15.
- א' צבאן בן עמראן, **ויקה עמרם: מסורת יהוד מזאב**, ישראל תשנ"ד[?].
- ר"ש צרו, **דיני מנהגי ק"ק אלג'יר**, ירושלים תשמ"ה.
- מ' קאר, "יהודי אלג'יר עומדים על נפשם", **ילקוט המזרח התיכון** א (טבת תש"ט), עמ' 17-21.
- , "יהודי אלג'יריה מסרבים לזוז", **הארץ**, כ"א בשבט תשכ"ב, עמ' 3.
- א' קפלוק, "ביקרתי אצל שרידי היהודים באלג'יריה", **ידיעות אחרונות**, י"ד בניסן תשמ"ו, עמ' 16-18; כ' בניסן תשמ"ו, עמ' 4-5.
- צ' קרן, "מידע מוסיקולוגי בשאלות ותשובות של הריב"ש, הרא"ש והרשב"א", **סיני** לח, עד (תשל"ד), עמ' פא-פד.
- מ' רבינוביץ, "יסוד ישיבת 'חיים וחסד' (סדריה ותקנותיה)", **מזרח ומערב** ב (תרפ"ט), עמ' 317-325.
- מ' רוזן, "קהילת אלג'יר: מרכז לאיסוף כספי ארץ-ישראל בצפון-אפריקה במאה ה'ז", **מיכאל** ה (תשל"ח), עמ' רמג-רנא.
- מ' שדה, חייו ופולחנו של הרב סידי פרג' חלימי כאבן בוחן לניתוח תופעת הערצה בקדושים באלג'יריה, עבודת גמר לתואר שני, אוניברסיטת חיפה, 2003.
- נ' שוראקי, "יהודי אלג'יריה", **גשר** ז, 4 (29) (טבת תשכ"ב), עמ' 47-50.
- , "לעתידים של יהודי אלג'יריה", **בתפוצות הגולה** ד, 2 (21) (תשכ"ב), עמ' 66-68.
- , "פייטנים מתלמסאן", **שביבים**, א, א (תשט"ו), עמ' 32-46.
- ס' שוראקי, **ספר "מונה מספר"**, ערך והקדים מבואות ג' בן-עמי צרפתי, רמת-גן תשל"ג.
- ש' שורצפוקס, **היהודים והשלטון הצרפתי באלג'יריה (1830-1855)**, ירושלים, תשמ"א.
- , "יהודי אלג'יריה בצפון הארץ והחסות הצרפתית", **שלם** ג (תשמ"א), עמ' 333-349.
- , "שתי תעודות על יהודי אלג'יריה לאחר הכיבוש הצרפתי", **מיכאל** ה (תשל"ח), עמ' רנב-רסז.
- א' שילוח, "פעילותם של מוסיקאים יהודים במוסיקה הקלסית האלג'ירית ובסוגות שהסתעפו ממנה", **פעמים** 91 (אביב תשס"ב), עמ' 51-64.
- ח' שירמן, "עדות על הצגה של מחזה עברי באלג'יריה", **תרביץ** לד (תשכ"ה), עמ' 272-278.
- א' שלוש, **מגאלאביה לכובע טמבל: סיפורה של משפחה**,

תעתיק מערבית לעברית

	א	ا
מבוטאת כבי"ת דגושה.	ב	ب
מבוטאת כרי"ש גרונית.	ג	غ
מבוטאת כמו האות ז' בעברית (j בצרפתית) או כמו האות ג' בעברית (g בשם האנגלי George).	ג'	ج
	ד	د
מבוטאת כדל"ת רפה (כמו th במילה this).	ד'	ذ
	ה	ه
מבוטאת כמו w באנגלית.	ו	و
	ז	ز
	ח	ح
מבוטאת כתי"ו נחצית.	ט	ط
בלהגי היהודים מבוטאת כדל"ת נחצית (צ').	ט'	ظ
	י	ي
מבוטאת ככ"ף דגושה.	פ	ك
מבוטאת ככ"ף רפה.	כ'	ك'
	ל	ل
	מ	م
	נ	ن
	ס	س
	ע	ع
מבוטאת כפ"א רפה.	פ	ف
מבוטאת כסמ"ך נחצית.	צ	ص
מבוטאת כדל"ת נחצית.	צ'	ض
מבוטאת כקו"ף נחצית, ויש שהיא מבוטאת כאל"ף, ככ"ף דגושה ואף כגימ"ל.	ק	ق
	ר	ر
	ש	ش
	ת	ت
מבוטאת כתי"ו רפה (כמו th במילה think).	ת'	ث

- * העיצור המזה [ε] מתועתק בדרך כלל כאל"ף.
- * הסימן תא מרבוטה [ɛ̃] מתועתק כה"א בסוף מילה וכת"ו בנטייה.
- * שמות שיש להם מקבילה רווחת בעברית – בכתוב או בהגייה – נכתבו על פי הצורה הנפוצה בעברית (למשל סולטאן ולא סלטאן).
- * ניקוד המילים שתועתקו נעשה על פי רוב בהתאם לצורת ההגייה המקובלת בקרב יוצאי אלג'יר.
- * ציטוטים הובאו ככתבם וכלשונם, גם כשמילה בטקסט המצוטט תועתקה באופן שונה מהתעתיק שנקבע לספר.

תעתיק שמות יישובים באלג'יריה*

Ouled Djellal	ולאד ג'לאל	Aumale	אומל - עמאל
Hussein Dey	חוסין דֵי	Oran	אוראן - והראן
Hammam Bou Adjar	חמאם בו חג'אר	Orléansville	אורלָאנוויל
Khenchela	כְּנֶשְׁלָה - כְּנֶשְׁלָה	El Biar	אלביאר
Laghouat	לאגוואט - לאגוואט	El Goléa	אלגולָאה
Lamoricière	לאמוריסייֶר	Alger	אלג'יר - אלג'זאיר
Légrand	לה גראן	El Oued	אלוואד
Les Attafs	לְזַטָאף - אלעטאף	Inkermann	אנקרמאן
Maison-Carrée	מַזוֹן קָאָרָה	Aflou	אפלו
Lalla Maghnia	מרינה - לאלה מגניה	Affreville	אפרוויל
Nedroma	נדרומה	Arzew	ארזו
Nemours	נמור	Batna	באתנה
Saïda	סאעידה - סעידה	Bou Ktoub	בו כתוב
Souk Ahras	סוק אהראס - סוק אהראס	Bougie	בוג'י - בג'איה
Sétif	סטיף	Boghari	בוגרי - בו'גרי
Sidi Aïssa	סידי אייסה - סידי עיסא	Bône	בון - ענאבה
Sidi bel Abbès	סידי בלעבאס	Boufarik	בוֹפְרִיק
Saint Denis du Sig	סן דניס דו סיג	Bordj Bou Arréridj	בורג' בו עריריג'
Saint-Eugène	סנט אוג'ן	Biskra	ביסכרה
Saint-Arnaud	סנט ארנו	Birmandreïss	בירמנדריֶס
Sainte-Barbe du Tlélat	סנט ברב דו תלָלה	Blida	בלידה
Aïn el-Arbaa	עין אלארבע	Beni Saf	בני סאף
Aïn Beïda	עין ביצ'א	Berrouaghia	ברואגיה - ברואגיה
Aïn Bessem	עין בסם	Berriane	בריאן
Aïn Kial	עין פיאל	Guiard	גיאָר
Aïn Sefra	עין צפרא	Relizane	גליזאן
Aïn Témouchent	עין תימושנת	Guelma	גְלֶמָה
Port Gueydon	פורט גידון	Djemaâa	ג'מאעה
Philippeville	פיליפוּויל - ספיפדה	Guemar	גמאר
Palikao	פליקאו - פליקאו	Guerrara	גרארה
Perrégaux	פֶּרְגוּ	Ghardaïa	גרדאיה - גרדאיה
Frenda	פרנדה	Géryville	ג'ריוויל
Kouba	קובה	Douera	דווירה
Rio Salado	ריו סלאדו	Duperré	דופֶרֶה
Tébessa	תֶבֶסָה	Oued Fodda	ואד פודה - ואד פוצ'ה
Temacine	תמסין	Ouargla	וורגלה

* שמות היישובים באלג'יריה מופיעים ברשימה דלהלן הן בכתיבם המקובל באותיות לטיניות הן בתעתיקם לאותיות עבריות. ליישוב שיש לו שם צרפתי ושם ערבי המובחנים במובהק, הובאו שני השמות בתעתיק לאותיות עבריות זה בצד זה. תעתיק השם הצרפתי מופיע ראשון, ולאחריו תעתיק השם הערבי (למשל, בון - ענאבה). במקרה של הבחנה ברורה בין הגיית שם היישוב בערבית-היהודית לבין הגייתו בצרפתית, הובאו שתי ההגייות זו בצד זו, תחילה הובא תעתיק השם בנוסחו הצרפתי ולאחריו נדפס תעתיק השם בנוסחו הערבי (למשל, סאידה - סעידה).

מושגים בשולי העמודים

- פולנסקי אברהם ... 71
 פומייה ז'אן ... 157
 פינקלקואט אלן ... 166
 פינקרפלד יעקב ... 235
 הפל"ן ... 77
 "הפעולה השמית" ... 84
 פרחאת עבאס ... 86
 פרפת יצחק בר ששת ... 167
 קאהן גוסטב ... 56
 קאמי אלבר ... 135
 קונפינו אלברט ... 106
 קורבנות המלחמה ... 77
 הקרב על אלג'יר ... 82
 קרל החמישי ... 270
 רוסלו ז'אן ... 157
 הרפובליקה השנייה ... 12
 שוואט פרג'י ... 171
 שחורי הרגליים ... 17
 שירים סטרופיים ... 176
 שירת הז'גל ... 176
 שירת המוושח והתושיח ... 176
 שושן רנה ... 164
 שלר ויליאם ... 43
 שוראקי אנדרה ... 134
 ששפורטש יעקב ... 139
 וורפל לואי ... 228
 ויולט מוריס ... 64
 וייל (אהרון) מישל ... 103
 זולצר סלומון ... 227
 ז'קוב מקס ... 157
 חק לישראל ... 112
 חזן אברהם אלברט ... 153
 חכיתיה ... 133
 טימסיט דניאל ... 79
 כאתב יאסין ... 164
 כהן אברבנאל שלמה ... 204
 כהן אלורו יהושע ... 197
 כהן יוסף ... 90
 כרוז יעקב ... 204
 כהן מרסל ... 120
 כרמיה אדולף ... 9
 לבלן תאודור ... 236
 להקת "סבב הופעות מחיי אלדין" ... 156
 לוי יצחק ... 213
 הליגה הבינ-לאומית נגד האנטישמיות ... 68
 המיוחדן ... 54
 מוטולה ז'אק ... 205
 מורינו אמיל ... 58
 יהודי המזאב ... 200
 מחברות הדרום ... 157
 המחנתת היהודית באלג'יריה ... 199
 מליסמות ... 176
 מנדלקרן שלמה ... 173
 המרד הקאבילי ... 15
 משקל פרוזודי ... 175
 הסביר ... 133
 הסגנון האוריינטלי ... 239
 הסגנון הנאר-קלסי ... 239
 הסגנון הנאר-רומנסקי ... 240
 הסומאם, כנס ... 80
 סנאק ז'אן ... 156
 סיראט שמואל רנה ... 81
 נהוראי רחמים ... 245
 נפוליאון השלישי ... 14
 פוארה מרי ז'אן לואי ... 236
 אבידוב יאני ... 205
 אוולד שיד' מוחמד ... 155
 אלטרס יעקב יצחק ... 90
 אלישר שאול יעקב ... 142
 אלמליח אברהם ... 173
 אלשקר יוסף ... 139
 הארגון הצבאי החשאי, OAS ... 73
 ה"אירועים" ... 79
 ארנו רוברט ... 155
 בוג'דרה רשיד ... 165
 בחוצים ... 27
 בכ'אש שלום ... 122
 בכור חזן אליהו ... 142
 בכרי, פרשת ... 11
 בכרי רולן ... 164
 בלוך יצחק ... 108
 בלום לאון ... 64
 בנימין השני ... 27
 בן באדיס עבד אלחמיד ... 19
 בן מצאלי אחמד אלחאג' ... 78
 בן שריף מוחמד ... 155
 ברוך מרקו ... 193
 דג'י מקס ... 163
 גוזלאן אלי ... 97
 ג'ונאס אמיל ... 226
 גורדון ליב יהודה ... 173
 ג'ורו ריימונד ... 226
 "גורדוניה" ... 206
 גלנד דה שרל ... 159
 גמבטה לאון ... 14
 דארלן פרנסואה ז'אן לאוי קסווייה ... 23
 דוד סמואל ... 227
 דו סורביה ויאלה ... 240
 דוראן שמעון בן צמח ... 167
 דרומון אדואר ... 58
 דרידה ז'אק ... 165
 האופיום והמקל ... 163
 הארי מרים ... 159
 הדס אילן ... 202
 הסכם ז'ואן-גרשוני ... 204

המחברים

האלג'ירית, מלחמת אלג'יריה ויהודי אלג'יריה. פרסם ספרים ומאמרים רבים בנושאים אלו.

ד"ר חיים סעדון – דיקן הסטודנטים באוניברסיטה הפתוחה, מרצה בחוג להיסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו באוניברסיטה העברית בירושלים ומנהל מרכז התייעוד על יהודי צפון אפריקה במלחמת העולם השנייה במכון בן-צבי. חוקר הציונות ותולדות היהודים בארצות האסלאם בעת החדשה.

פרופ' אדוין סרוסי – מחזיק הקתדרה למוסיקולוגיה על שם עמנואל אלכסנדר, ראש החוג למוסיקולוגיה ומנהל המרכז לחקר המוסיקה היהודית באוניברסיטה העברית בירושלים. אתנומוסיקולוג, חוקר מסורות מוסיקה של היהודים ומסורות מוסיקה סביב אגן הים התיכון.

פרופ' שלום צבר – פרופסור בחוג לתולדות האמנות ובתכנית לפולקלור יהודי והשוואתי באוניברסיטה העברית בירושלים. חוקר האמנות היהודית, הטקסים והתרבות החומרית של יהודי איטליה, הקהילות הספרדיות באירופה והיהודים בארצות האסלאם.

פרופ' יוסף שיטריט – פרופסור אמריטוס באוניברסיטת חיפה. לימד בלשנות צרפתית בחוג לשפה וספרות צרפתית ובלשנות של הערבית-היהודית וסוציו-פרגמטיקה בחוג ללשון העברית. חוקר את יהדות צפון אפריקה ומורשתה להיבטיה השונים – לשונות היהודים, השיח היהודי, השירה העברית והשירה הערבית-היהודית, ההשכלה והמודרניזציה, מסורות הפתגמים והמוסיקה. בתחומים האלה פרסמו רבים.

ד"ר יוסף שרביט – מלמד תולדות עם ישראל באוניברסיטת בר-אילן ובמכללות האקדמיות אפרתה ואשקלון. מתמחה בחקר ארץ ישראל, בחקר יהדות אלג'יריה בעת החדשה ובהגות היהודית שהתפתחה באסכולה הפריסאית למחשבת ישראל. חיבר ספרים ומאמרים בסוגיות אלו.

גב' קולט שרביט חלימי – תלמידת מחקר לתואר שלישי באוניברסיטה העברית בירושלים בחוג לתולדות האמנות.

ד"ר עפרה תירוש-בקר – מרצה בכירה בחוג ללשון העברית וללשונות היהודים באוניברסיטה העברית בירושלים ועומדת בראש המרכז ללשונות היהודים וספרויותיהם בה. חברה-יועצת באקדמיה ללשון העברית ועורכת-שותפה של כתב העת **מסורות: מחקרים במסורות הלשון ובלשונות היהודים**. עוסקת בחקר הלשון העברית, במפגשים בין העברית לערבית בימי הביניים ובחקר הערבית-היהודית בימי הביניים ובעת החדשה.

פרופ' מיכאל אביטבול – פרופסור אמריטוס באוניברסיטה העברית בירושלים. ראש מכון בן-צבי בשנים 1987-1994. מבכירי החוקרים של יהודי צפון אפריקה. פרסם ספרים ומאמרים רבים בנושא.

פרופ' סיריל אסלנוב – פרופסור באוניברסיטה העברית וראש המדור ללימודים צרפתיים והמדור לרומניסטיקה (שפות וספרות קטלאנית ואוקסיטנית) בה. בלשן ומומחה לשפות הרומאניות והמגע בינן ובין לשונות היהודים.

פרופ' גי זגה – פרופסור לספרות צרפתית באוניברסיטת פול ולרי במונפליה, צרפת. חוקר בעל שם עולמי של הספרות הקולוניאלית בצרפתית שנכתבה בצפון אפריקה ועל ידי יוצאי צפון אפריקה בצרפת.

פרופ' סרג'ו דלה-פרגולה – פרופסור אמריטוס במכון ליהדות זמננו באוניברסיטה העברית בירושלים. דמוגרף של העם היהודי. חוקר את ההיסטוריה הדמוגרפית של היהודים, המשפחה היהודית, הגירות היהודים וקליטתם בישראל ובארצות המערב, תחזיות אוכלוסייה בתפוצות, בישראל ובירושלים, וההיבטים הכמותיים של החינוך היהודי. בשנים האחרונות היה אף מהאחראים על ההערכה השנתית של מצב העם היהודי מטעם המכון לתכנון מדיניות עם יהודי. פרסם ספרים ומאמרים רבים בנושא הדמוגרפיה של היהודים.

פרופ' אפרים חזן – פרופסור במחלקה לספרות עם ישראל ובמחלקה ללשון העברית באוניברסיטת בר-אילן. ראש המפעל לחקר שירת הקודש באוניברסיטת בר-אילן. חבר האקדמיה ללשון העברית. חוקר השירה והפיוט.

מר ז'אק טייב – היסטוריון. פרסם שלושה ספרים ומאמרים רבים על צפון אפריקה ויהודיה.

ד"ר דוד כהן – חוקר יהדות צפון אפריקה ויהדות צרפת. פרסם מאמרים רבים בנושא.

ד"ר אסיקה מרקס – עמיתת מחקר במרכז לחקר המוסיקה היהודית באוניברסיטה העברית בירושלים, ראש המסלול למוסיקה במכללה האקדמית בצפת. אתנומוסיקולוגית. עוסקת במחקר של מסורות המוסיקה בעדות יוצאי ספרד ויוצאי המזרח, מחקר המוסיקה בארצות האסלאם ובחקר אתנוגרפי.

פרופ' בנז'מן סטורה – פרופסור באוניברסיטת פריס 13. מרצה להיסטוריה של המגרב ולקולוניאליזם הצרפתי בהודו-סין ובמגרב. היסטוריון וסוציולוג. חוקר את התנועה הלאומית

המקורות לאיורים בספר

מכון בן-צבי, ירושלים
 אוסף כתבי-יד: 121, 128, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146,
 147, 150, 151, 168, 169, 171, 172, 174, 179, 180
 אוסף העיתונות: 21 למטה, 98, 130, 131, 132, 152, 208
 ארכיון התמונות: 122, 198
לין מלר סעידי, פריס: 254 למטה
המרכז לחקר המוסיקה היהודית, האוניברסיטה העברית
 בירושלים: 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225,
 226 [באדיבות אדוין סרוסי ואסיקה מרקס]
משפחת נאהורי, ירושלים: 245, 246 למעלה משמאל, 248
הספרייה הלאומית של ישראל, מחלקת המוסיקה, האוניברסיטה
 העברית בירושלים: 228
יוסף ינון פנטון, פריס: 50
אנט שוראקי, ירושלים: 134
גד שחר, רגבים: 201, 202
קולט שרביט חלימי, מעלה אדומים: 271 למעלה
עפרה תירוש-בקר, מבשרת ציון: 118, 123
The Jewish Theological Seminary, New York: 279, 280, 281
 below, color images 19, 20
Judah L. Magnes Museum, Berkeley: 281 above
Daniel Mansion, France: 73, 74, 75

ספרים

י' פינקרפלד, **בתי-הכנסת באפריקה הצפונית**, ירושלים תשל"ד:
 237 למעלה [עמ' 54], 239 למטה משמאל [עמ' 55], 239
 במרכז [עמ' 57]
 א' צבאן, **ויקה עמרם: מסורת יהוד מזאב**, ב [ישראל: תשס"ב],
 עמ' 185: 244
 L.C. Briggs, *Tribes of the Sahara*, Cambridge MA 1960: 295
 [fig. 18], 296 [fig.20]
 A. Chouraqui, *Chronique de Baba - 80 lettres d'Abraham Meyer,*
traduites du judéo-arabe, Jérusalem 1998, p. 160: 135 above
 J.T. Marle, *La Prise d'Alger*, Paris 1930: 10 above [opp. p. 2] and
 below [opp. p. 26]

אינטרנט

[http://antimatrix.org/Convert/Books/Hellmut_Schramm/
 img/cremieux.jpg](http://antimatrix.org/Convert/Books/Hellmut_Schramm/img/cremieux.jpg): 9 above
<http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A0%D7%A4%D7%95%D7%9C%D7%99%D7%90%D7%95%D7%9F>

אנו מודים לבעלי הזכויות על הרשות להשתמש באוספיהם.
 עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות על המקורות
 לתצלומים. אנו מתנצלים מראש על כל טעות או השמטה, ואם
 תובא לידיעתנו נפעל לתקנה במהדורה הבאה.

אוספים ציבוריים ופרטיים

ארגון "כל ישראל חברים" העולמי, פריס: 21 למעלה, 24, 31
 למעלה, 42, 78 למעלה, 81, 83, 97, 103, 106, 107, 108,
 109, 110, 112, 270
הארכיון הצינוני המרכזי, ירושלים: 195, 196
בית התפוצות, ארכיון התצלומים, תל-אביב: 17 (באדיבות ג'ראר
 קו-אל, ישראל), 35, 65, 67, 95 (באדיבות אליס כהן-יונתן,
 הרצליה), 99 (באדיבות לואיז נרבוני, ישראל), 101, 116
 (באדיבות ז'אק אסולין, ישראל), 203 (באדיבות אמנון חביב),
 206 למטה (באדיבות אמנון חביב), 209 (באדיבות אמנון
 חביב), 211, 250, 251 (באדיבות ז'אק אסולין, ישראל), 254
 למעלה (באדיבות רות סבאון-שחר, ישראל), 255 (באדיבות
 אליס כהן-יונתן, הרצליה), 256 (באדיבות אודט דוגלאס
 שישפורטיס, ישראל), 257, 261 למטה (באדיבות ז'אק
 אסולין, ישראל), 262, 271 למטה (באדיבות ז'אק אסולין,
 ישראל), 274 למטה (באדיבות אודט דוגלאס שישפורטיס,
 ישראל)

משפחת בניהו, ירושלים: 282 מימין
משפחת גרוס, תל-אביב: 249, 254 במרכז, 267, 268, 282
 משמאל, 284 במרכז ולמטה, 285 למטה, 286, 287, 288,
 תמונות צבע 21, 22, 23, 24
יהודית הראל (ללוס), ענתות: 148, 289
יהודית טויטו, פתח-תקווה: 158, 159, 161, 163
משפחת כהן-אברבנל: תמונות העטיפה הקדמית והאחורית,
 204, 205
ג'ראר לוי, פריס: 13, 18, 25, 28, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 53,
 56, 79 למטה, 88, 96, 136, 237 למטה, 238, 239 למעלה
 ולמטה מימין, 240, 241, 242, 243, 252, 260, 261 למעלה,
 266, 274 למעלה, 283, 284 למעלה 285 למעלה, 290, 291,
 292, 293, תמונות צבע 4, 5, 6, 13, 14, 15
כוכבה לוי, ירושלים: 213
מוזיאון היכל שלמה לאמנות יהודית ע"ש סיר אייזיק וליידי
וולפסון, ירושלים: 246 במרכז, תמונת צבע 17
מוזיאון ישראל, ירושלים: 246 למעלה מימין ולמטה, 247, תמונות
 צבע 16, 18 [זיהוי החפצים באדיבות האגף לאמנות ותרבות
 יהודית ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל. צילום: אלי פוזנר]

- <http://www.elwatan.com/archives/rubrique.php?ed=2010-03-25&rub=ew:w:une:culture>: 79 below
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/442/Ferhat-Abbas>: 86
- <http://www.vijesti.me/caffe/kateli-kgb-je-likvidirala-albera-kamija-clanak-32590>: 135 below
- <http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%95%D7%91%D7%A5:Derrida.png>: 165
- http://yafil.free.fr/album_yafil.htm: 229
- <http://cordoba-alger.over-blog.com/article-30960356.html>: 230
- http://www.amazon.fr/Enrico-Macias-en-concert/dp/B00005CEXH/ref=sr_1_36?ie=UTF8&qid=1323785018&sr=8-36: 234 above
- <http://musique.arabe.over-blog.com/article-16243769.html>: 234 below
- [_D7%94%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%99](http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%94%D7%A9%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%99): 14 above
- http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9C%D7%90%D7%95%D7%9F_%D7%92%D7%9E%D7%91%D7%98%D7%94: 14 below
- http://fr.wikipedia.org/wiki/Abdelhamid_Ben_Badis: 19
- <http://laguerre-1939-1945.skyrock.com/48.html>: 23
- http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89douard_Drumont: 58 above
- <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5656781j.r-alg%C3%A9rie.langFR>: 58 below
- http://www.radioalgerie.dz/fr/index.php?option=com_content&view=article&id=14184:colloque-international-sur-messali-el-hadj-a-tlemcen&catid=85:actualite-culturelle&Itemid=201: 78 below

the requirement to participate in the French school system. Dealing with the subject of language in this volume provided a complex challenge: Because of the nature of this linguistic transformation it was decided to discuss both French and Judeo-Arabic. Cyril Aslanov contributed a chapter on the French spoken by Algerian Jews and also an appendix listing in both French and Arabic toponyms of Jewish communities. Transliteration from Arabic was carried out skillfully by Ofra Tirosh-Becker and Menashe Anzi. Ofra Tirosh-Becker, a linguist specializing in Judeo-Arabic, checked and suggested transcriptions to Hebrew, and wrote the chapter on this subject, which sheds light on various aspects of that language.

Ms. Zippi Rosenne of the Diaspora Museum, Tel Aviv, and Mr. Gerard Levy of Paris offered valuable aid in obtaining illustrations for this volume. Mr. Levy's generosity is especially noteworthy as he has made his exceptional collection available to Yad Ben-Zvi without charge. I wish to express my gratitude to Mr. Levy for making his exceptional collection available to us.

I would like to thank those who contributed to the preparation of the book. The authors of the chapters contributed their knowledge and responded patiently to our requests. Dr. Joseph Charvit kindly offered valuable advice and information. I wish to thank Noa Shalitin, the stylistic editor, for her devotion and patience. Naama Shai-Katrieli and Menashe Anzi have been mainstays of the series from its inception. Naama also supervised the logistics of the photo research. Menashe's perceptive eye and experience in the series eliminated errors and improved the quality of the chapters. The professional staff of the Ben-Zvi Institute, headed by Yom Tov Assis – Miriam Frenkel, Michael Glatzer and Sarit Noy – demonstrated again their well-known devotion, and the quality of their work made a great contribution. In the early stages of work on the volume Dorith Ayalon was of great help and I thank her. In the course of work on the book Jacques Taieb passed away. Jacques was a pioneer researcher on the Jews of Tunisia in particular and the Jews of North Africa in general. For me he was a true friend. The chapters he wrote in this book were the last that he wrote. May his memory be a blessing.

I also wish to thank the steering committee of the project, the members of which have guided the project from its inception with a sense of its importance and seriousness. At the meeting of the committee on November 9, 2009, it was decided to cite the completion of the first decade of the project, meaning the completion of the first ten volumes of the series. We did not realize a decade ago how difficult the project would be or how long it would take. With this volume we commence the second chronological decade of the series. The twelve volumes that have appeared in ten years are a valuable historiographical and culture enterprise – one volume after another revealing the wealth of the Jewish communities in the East, one community after another.

For me personally this series is in the nature of a life's work. My dear family members, who have accompanied me on this enterprise in the last decade, are my witnesses. I wish to thank them for their support, patience and understanding. I shall never be able to return to them the time that I stole from them to work on it.

Haim Saadoun
Jerusalem, 2011

historical memory. It is noteworthy that among scholars in France, whether they are from the community or not, there has been a renewed interest in the subject; and even among scholars in Algeria, there are initial signs of including the Jews in the historical narrative. This fact allows us to outline cautiously one of the aspects of historical memory, that is, the attempt to reconstruct the pre-colonial past or at least to preserve the expressions of that past as they impinged upon the colonial period. An example is the cult of saints around the tomb of Rabbi Refael Enqawa in Tlemçen, which continues until today.

The state of research and in some cases the inability of researchers to write chapters in the volume are the reasons why it lacks chapters on the kitchen, dress or periodical literature. Other chapters provide only a glimpse of the subject and require more intensive research. I hope that the sketch in each chapter will be filled in by in-depth studies in the coming years.

The Jewish community of Constantine has been studied more than others. The proximity of the city to the Tunisian border, the special topography of the city and the region, historical events and the awareness by its former inhabitants of the need to preserve their past contributed to the better preservation of Jewish traditions from that city. This relative wealth of research contributed examples to nearly every chapter of the book, enriching them. As a result the balance of the discussion in the volume may have been affected in the favor of Constantine.

Scholars from abroad also contributed to this volume. Their chapters were written in French and Avner Lahav and Shoshana Benvenisti translated them to Hebrew. I extend them my thanks. The translated chapters were adapted to the requirements of the series. Since the authors were unable to check the accuracy of the translations, I have tried to do so sensitively and cautiously, and I take responsibility for the final version. I had hoped to include chapters by scholars in Algeria engaged in research on Jewish matters, but did not succeed in this effort. The article by Guy Degas is particularly complex as it reveals a broad spectrum of literary and intellectual endeavor to which Jews contributed in the form of French prose, shedding light on the connections between French, Jewish and Algerian literary circles. This aspect of integration of Jews in French society provides a counter-balance to the harsh picture of French Antisemitism from which the Jews in Algeria suffered. The state of research does not allow us to reveal other aspects of this connection. I wish to thank Yehudit Touito, who read the adaptation of Guy Degas' article and commented on it. I also wish to thank the Zalman Shazar Center for permitting us to use passages from the book *From Crémieux to Pétain* by Michel Abitbol.

The Algerian War was a difficult period; its long duration and the heavy price it extracted in loss of life presented the Jewish community with existential dilemmas. Benjamin Stora, an expert on the war, wrote a special chapter for this volume on how it influenced relations between the Jews and the Algerian national movement, and I wish to acknowledge my appreciation to him.

In 1962 the Jews of Algeria were uprooted from the land of their birth and found new places of residence, most of them in France, constituting the last major wave of emigration from a Muslim country. The integration of Algerian Jews into French society is discussed in the important contribution by Sergio DellaPergola. Their integration was nearly complete: Jews achieved high positions in economics, academe, medicine, culture and other spheres. Figures such as Bernard Henri Levy, Jacques Derrida, Jacques Attali and others have been household names for decades.

As in most Muslim countries the Jews underwent a significant linguistic transformation in modern times, adopting a European language. In Algeria the adoption of French was widespread as a result of

PREFACE

The twists and turns of history, and also of historical memory, are complex. October 24, 2010, was the 140th anniversary of the Cremieux Decree; November 8, 2010, the 68th anniversary of the American landing in Algiers and Oran in Operation Torch. Jews who came from the communities in Algeria commemorated both dates with special events in France and Israel: the former in the hall of the French Senate in Paris and the latter at the Holocaust museum at Kibbutz Lohamei Hagetaot. These two commemorations reflect both history itself and the form that historical memory of landmark events takes in the saga of the Jewish community of Algeria. The first date expresses the long and convoluted journey of Algerian Jewry towards French society and culture while trying to maintain the Judeo-Arabic symbiosis in Algeria as well as its past and its Jewish heritage. The second date reflects the beginning of rifts that would occur in the future of France in Algeria and that of the Jewish community there. It is not for naught that Algerian Jews commemorate these dates. In France, where anti-Semitism towards immigrants, including those from North Africa, is on the rise, Algerian Jews want to stress their French identity; in Israel, Algerian Jews want to emphasize their ties to Israel and its values by pointing out the part that Jews played in the Underground that contributed to the success of the American landing, but also their ties to France and French culture.

The series *Jewish Communities in the East in the Nineteenth and Twentieth Centuries* operates along the thin line between uniformity and uniqueness – uniformity in presentation of the same topics regarding every community while emphasizing the uniqueness of each one. The development of the Jewish community in Algeria has some unique characteristics: the early date on which France occupied Algeria, the special character of French colonialism, the great number of French settlers in Algeria, the involvement of French Jewry in what transpired in Algeria, the Cremieux Decree of 1870, the application of the laws of compulsory conscription to the French army and of compulsory education to all the Jews of Algeria – all of these shaped the transformations within the Algerian Jewish community in the nineteenth and twentieth centuries.

This volume on Algeria in the series completes the discussion of the three countries of the French Maghreb – Tunisia, Algeria and Morocco – in modern times and enables us to illustrate the uniqueness of each community by comparison with the others and between the Jewish communities within each one. The uniform approach taken in the series allows us to sharpen the shades of uniformity and brings into relief the unique character of every country and community. In this way we can better understand French policy towards the Jewish communities in these countries. Even though France was the ruling power, each country underwent different processes pertaining to the Jews, affecting the manner in which the Jewish presence there reached its demise.

In 2001, in the process of planning the series, of which I was the editor at the time, I suggested delaying the publication of the volume on Algeria as long as possible. My assumption was that in the current state of research on the Jews of Algeria in modern times it would be difficult to present the community on the level and to the extent that the series required. Ten years have passed since then, and it seems that the obstacles I foresaw partially remain. Research on the Jewish community of Algeria is still lacking, and many aspects have not been sufficiently studied. For example the study of the two major events that I mentioned above did not progress in the last decade, and that fact raises serious questions with regard to

TABLE OF CONTENTS

Preface / Haim Saadoun	7
Algeria and Its Jews / Michel Abitbol	9
Demography / Jacques Taieb	25
The Emigration of Algerian Jews and the Absorption in France / Sergio DellaPergola	37
The Jews in the Local Economy / Jacques Taieb	41
The Jews in their Surroundings / Haim Saadoun	53
The FLN and the Jews of Algeria / Benjamin Stora	77
Communal Organization / David Cohen	87
Education / Yossef Charvit	101
The Languages of Algerian Jewry / Ofra Tirosh-Becker	117
The French Spoken by Algerian Jewry / Cyril Aslanov	133
Religious Literature / Yossef Charvit	139
Jewish-French literature / Guy Dugas	155
Poetry and Piyyut / Ephraim Hazan	167
Judeo-Arabic Poetry / Joseph Chetrit	175
Zionist Activity / Haim Saadoun	193
Music / Edwin Seroussi and Essika Marx	213
Synagogues and Ritual Art / Colette Charvit-Halimi	235
The Life Cycle / Colette Charvit-Halimi	249
The Yearly Cycle / Colette Charvit-Halimi	263
The Ketuba/ Shalom Sabar	277
Amulets / Shalom Sabar	283
The Home / Jacques Taieb	289
Chronology	297
Bibliography	300
Transcription from Arabic to Hebrew	305
Localities	306
List of Terms	307
List of Authors	308
Photo Credits	309

Advisory Committee

Ben-Zvi Institute: Prof. Yom Tov Assis (chairman), Prof. Haggai Ben-Shammai, Dr. Miriam Frenkel,
Mr. Michael Glatzer, Prof. Nahem Ilan, Mr. Adi Ofer, Dr. Haim Saadoun,
Prof. Shalom Sabar, Mr. Jacob Yaniv

Ministry of Education: Mr. Moshe Zafrani

Founding Editor: Dr. Haim Saadoun

Staff of the Project

Research: Menshe Anzi, Dorith Ayalon

Photographic research: Dr. Haim Saadoun

Editorial Secretary: Naama Shai-Katrieli

Production: Michael Glatzer

Administrative Assistant: Sarit Noy

Graphic design Algeria: Tal Pockard-Tzalel

Copy editing: Noa Shalitin

Transcription: Ofra Tirosh-Becker

Cartography: Sofer Maps

Series Design: Ruthie Beth-Or

Art photography: Vladimir Naikhin, Barak Brinker, Dan Avraham, Idan Brill, Douglas Guthrie

We wish to thank the following individuals and institutions for their contribution to the project:

Beth Hatefutsoth, The Museum of the Jewish Diaspora, Tel Aviv

The Gross Family, Tel Aviv

Gerard Levi, Paris

© All rights reserved to the Ministry of Education and the Ben-Zvi Institute of Yad Izhak
Ben-Zvi and the Hebrew University of Jerusalem, 2011

ISSN 1565-0774

Printing: Art Plus, Jerusalem

JEWISH COMMUNITIES IN THE EAST IN THE NINETEENTH AND TWENTIETH CENTURIES

ALGERIA

Edited by:

Haim Saadoun

Ministry of Education
Pedagogical Secretariat
The Center for the Oriental Jewish Heritage

Ben-Zvi Institute for the Study
of Jewish Communities in the East of
Yad Izhak Ben-Zvi and the Hebrew
University of Jerusalem

Also in this series:

Yemen, edited by Haim Saadoun, 2002

Iraq, edited by Haim Saadoun, 2002

Morocco, edited by Haim Saadoun, 2004

Tunisia, edited by Haim Saadoun, 2005

Iran, edited by Haim Saadoun, 2006

The Life Cycle, Shalom Sabar, 2006

Libya, edited by Haim Saadoun, 2007

Ethiopia, edited by Hagar Salamon, 2008

Egypt, edited by Nahem Ilan, 2008

Syria, edited by Yaron Harel, 2009

Turkey, edited by Yaron Ben-Naeh, 2010

JEWISH COMMUNITIES IN THE EAST IN THE NINETEENTH AND TWENTIETH CENTURIES

ALGERIA